

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine Gelen Olguların Genel Bir Analizi

Muhammet ALAN¹ İbrahim TAŞAL¹ Ramazan KONUŞ¹
Said ŞENDAG¹ Yunus ÇETİN¹

¹ Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Doğum ve Jinekoloji Anabilim Dalı, Van.

Özet: Bu çalışmada Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine gelen olguların genel bir analizi yapılmıştır. Kliniğe 1992-1997 yılları arasında muayene ve tedavi için 1146 inek, 82 dive, 78 koyun, 12 keçi, 16 kedi, 35 köpek ve 8 kanatlı olmak üzere toplam 1377 hayvan gelmiştir. Sığırların % 89.15 oranla en çok muayene veya tedaviye gelen tür olduğu tespit edilmiştir. Bu türden gelen en yaygın ırklar ise Holstein (% 25.40), Melez (% 24.34), Esmer (% 22.63), Yerli (% 19.70) ve Simmental (% 7.89) olmuştur. Geliş sebeplerinin başında ise gebelik muayeneleri ve meme ile ilgili sorunlar yer almıştır. İlkbaharda gelen hayvan sayısı diğer mevsimlere göre daha fazla bulunmuştur. Karşılaşılan toplam hayvan veya olgu sayısının özellikle öğrenci eğitimi açısından daha iyi bir duruma getirilmesi ve bölgedeki yetiştiricilerin eğitilmesi gerektiği kamsına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler Gebelik muayenesi, Meme sorunları, Obstetrik olgular, Jinekolojik sorunlar

A General Analyse of the Cases Led to the Clinic of Obstetrics and Gynaecology of the Faculty of Veterinary Medicine, University of Yüzüncü Yıl

Summary: A general analyse of the cases led to the Clinic of Obstetrics and Gynaecology of the Faculty of Veterinary Medicine of the University of Yüzüncü Yıl was made. Totally 1377 animals consisting of 1146 cows, 82 heifers, 78 sheep, 12 goats, 16 cats, 35 dogs and 8 poultry came to the clinic between the years 1992 and 1997. Cattle were the most in the other species with a rate of 89.15 came for the diagnosis and treatment. The rates were 25.40 % for Holstein, 24.34 % for Cross-Breed, 22.63 % for Brown Swiss, 19.70 % for Native Breed and 7.89 % for Simmental in cattle. The most important causes coming to the clinic were the diagnosis of pregnancy and the diseases of udder. Animal number led to the clinic in spring was the highest. It was concluded that, total animal and case numbers came to the clinic need to be increased for especially student education and the farmers living in the region need to be trained about farming.

Key Words: Pregnancy diagnosis, Mammary diseases, Obstetric cases, Gynaecologic cases

Giriş

Ülkemizin değişik bölgelerinde değişik hayvan tür ve ırkları yetiştirilmekte ve bunlara yönelik teknik hizmetler beklenmektedir. Bazı yörelerde insanların gıda ihtiyacı ve geçimi için yapılan hayvancılık yanında schirleşmeye paralel olarak, ev hayvanı (pet) yetiştiriciliği de yaygın hale gelmektedir. Evde yetiştirilen veya sokaktaki kedi ve köpek popülasyonlarının kontrolü ise insan ve diğer hayvanların sağlığı için önemlidir (6).

Hayvanlarda ortaya çıkan klinik ve subklinik sorunlar hayvanların türü, yetiştirilme amacı ve halkın yetiştiricilik konusundaki eğitim düzeyi ile yakından ilişkilidir. Hayvancılıkta bir yandan biyoteknolojinin getirdiği yeni olanaklardan yararlanma yoluna gidilirken (2), diğer yandan temel sorunlar günümüzde hala devam etmektedir. Özellikle koyun, keçi ve inek yetiştiriciliği yapılan bölgelerimizde klinik veya subklinik sorunlar ekonomik kayıplara neden olduğu gibi bunların çoğu insan sağlığını da olumsuz etkilemektedir.

Dölverimi yönünden hedef her inekten yılda bir yavru elde edilmesidir. Bunun için ineklerin sağlıklı

bir doğum sonrası dönem (puerperium) geçirmeleri gerekir. Doğumu takiben hayvanların tekrar gebe kalabilmesi için yapılan aşım ya da tohumlamaların başarısı da yukarıda bildirilen hedefi önemli ölçüde etkilemektedir. Gebe olmayan hayvanların erken dönemde belirlenmesi ekonomik yönden büyük önem taşır. Bu yüzden boş hayvanların en kısa sürede gebe kalmaları için gerekli girişimler yapılmalıdır (3).

Reproduktif problemlere değinen bir çok literatür (1, 4, 5, 9, 10, 12, 13) bulunmaktadır. Youngquist ve Bierschwal (12), kistik ovaryumların % 11.2-29.4, repeat breederların % 5.0-22.1 ve retentio secundinarumların % 2.5-13.7 oranlarda görüldüğünü bildirmişlerdir.

Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniklerine getirilen hayvanların % 97'sinin sığırlardan oluştuğu ve hayvan sayısının her geçen yıl azaldığı belirtilmiştir (8). Ayrıca, hayvanların en fazla (% 48) gebelik muayenesi için getirildiği ve en çok karşılaşılan reproduktif bozuklukların ise sırasıyla metritis (% 12.8), mastitis (% 9.2), retentio secundinarum (% 4.1) ve ovaryum kistleri (% 3.8) olduğu ifade edilmiştir.

Bu çalışmada, ülkemizin farklı bir yöresinde bulunan Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum Ve Jinekoloji Kliniğine gelen olguların genel bir değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Bu çalışmanın materyalini, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine 1992-1997 yılları arasında muayene ve tedavi için getirilen 1146 inek, 82 düve, 78 koyun, 12 keçi, 16 kedi, 35 köpek ve 8 kanatlı olmak üzere toplam 1377 hayvan oluşturmuştur.

Kliniğe gelen hayvanların yıllara, aylara, sığırlarda ırklara, türlere, geliş nedenleri veya teşhis edilen hastalıklara göre analizi yapılarak bulgular tablo ve grafikler halinde sunulmuştur. Bazı bulgular kısaca tartışılmıştır.

Bulgular

Çalışma sonucu elde edilen bulgular Tablo 1, 2, 3 ve 4 ile şekil 1 ve 2' de sunulmaktadır. Sığırların

(inek + düve) % 89.15 oranla en çok muayene veya tedaviye gelen tür olduğu izlenmektedir (Tablo 1). Bu türden gelen en yaygın ırkların ise sırasıyla Holstein (% 25.40), Melez (% 24.34), Esmer (% 22.63), Yerli (% 19.70) ve Simmental (% 7.89) olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Hayvanların geliş sebeplerinin en büyüğünü gebelik muayeneleri (% 43.4) oluşturmuştur. Bunu sırasıyla mastitis (% 14.83), meme ile ilgili diğer bozukluklar (% 7.87), metritisler (% 3.75), güç doğum (% 3.1), abortus (% 3.0), retentio secundinarum (% 2.75), uterus enfeksiyonları (% 2.5), involusyonun kontrolü (% 2.4) ve prolapsus vagina (% 1.7) olgularının izlediği görülmüştür (Tablo 4). İlkbahar aylarında gelen hayvan sayısı diğer aylara göre daha fazla olmuştur (Tablo 2, şekil 2).

Tablo 1. Hayvan türlerinin yıllara dağılımı

Yıllar	Inek	Düve	Koyun	Keçi	Kedi	Köpek	Kanatlı	Toplam	%
1992	139	15	8	1	2	5	-	170	14.08
1993	219	17	15	2	4	20	-	277	18.22
1994	146	6	6	1	1	2	4	166	23.16
1995	252	21	40	1	1	2	2	319	12.05
1996	221	15	6	2	2	4	1	251	20.11
1997	169	8	3	5	6	2	1	194	12.34
Toplam	1146	82	78	12	16	35	8	1377	
%	83.20	5.95	5.66	0.87	1.16	2.54	0.58		100

Tablo 2. Hayvanların topluca aylara ve yıllara dağılımı

Aylar	1992 (N)	1993 (N)	1994 (N)	1995 (N)	1996 (N)	1997 (N)	Toplam (N)	%
OCAK	21	25	32	31	31	24	164	11.90
ŞUBAT	10	29	9	32	10	26	116	8.42
MART	14	32	17	41	23	30	157	11.40
NISAN	22	43	23	32	37	22	179	12.99
MAYIS	13	30	17	20	26	28	134	9.73
HAZİRAN	26	16	6	24	15	11	98	7.11
TEMMUZ	9	14	13	13	20	21	90	6.53
AGUSTOS	6	10	8	17	10	18	69	5.01
EYLÜL	12	8	3	9	8	4	44	3.19
EKİM	6	14	12	31	15	2	80	5.80
KASIM	12	19	16	34	31	6	118	8.56
ARALIK	19	37	10	35	25	2	128	9.29
Toplam	170	277	166	319	251	194	1377	
%	12.34	20.11	12.05	23.16	18.22	14.08		100

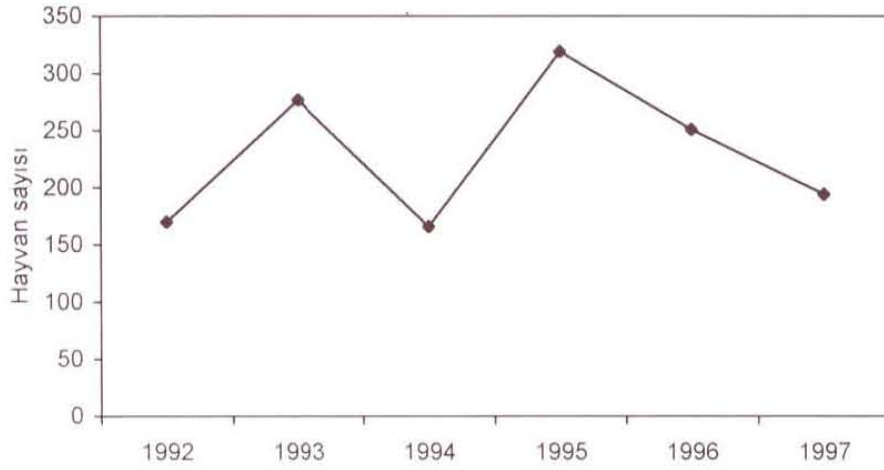
Tablo 3. Sığırların ırklara göre dağılımı

Yıllar	Toplam		Holstein		Esmer		Simmental		Melez		Yerli	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
1992	154	12.54	27	17.53	40	25.97	14	9.09	46	29.87	27	17.53
1993	236	19.21	64	27.11	53	22.45	2	0.08	49	20.76	68	28.81
1994	152	12.37	37	24.34	33	21.71	8	5.26	45	29.60	29	19.07
1995	273	22.23	97	35.53	70	25.64	30	10.98	40	14.65	36	13.18
1996	236	19.21	48	20.33	52	22.03	22	9.32	72	30.50	42	17.79
1997	177	14.41	39	22.03	30	16.94	21	11.86	47	26.55	40	22.59
Toplam	1228	100	312	25.40	278	22.63	97	7.89	299	24.34	242	19.70

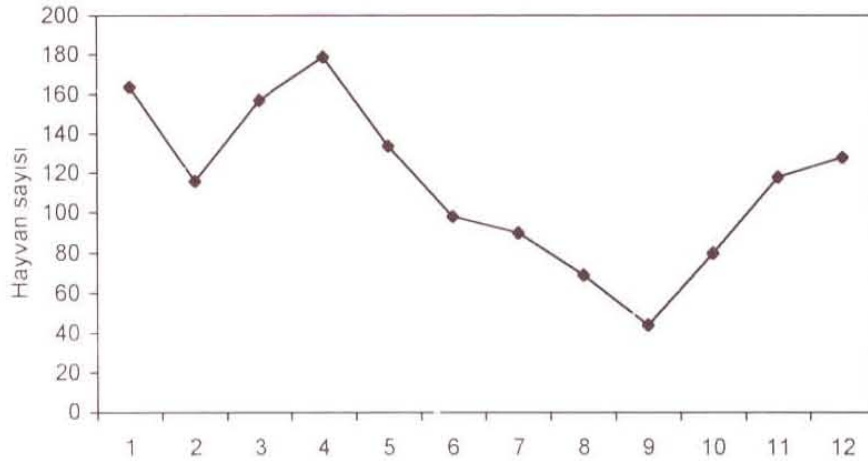
Tablo 4. Kliniğe gelen hayvan türleri, geliş nedenleri, sayı ve oranları

	GELİŞ NEDENİ	SAYISI	TOPLAM İÇİ %
SİĞİR	Mastitis	218	14.75
	Mamillitis	58	3.80
	Doğuştan tıkalı meme başları	4	0.2
	Meme başı derisinde çatlaklar	14	0.9
	Doğuştan meme başı kanalı darlığı	2	0.1
	Meme derisinde frunkuloz/akne	3	0.1
	Meme lobunda hematom	1	0.05
	Sinus papillaris fistülü	15	0.9
	Sütün kanlı gelmesi	9	0.5
	Memede tümör oluşumu	28	0.18
	Fizyolojik meme ödemi	13	0.9
	Memede tkamklık	22	0.14
	Gebelik tanısı	628	41.20
Fetüsün canlılığının araştırılması	5	0.3	
Doğum sürecinde fetüsün ölümü	1	0.05	
Abortus	12	0.08	
Gebelikte yalancı sancılar	1	0.05	
Endometritis ve pyometra	49	3.2	
Downer Cow	8	0.5	
Hipokalsemi	3	0.1	
İnfertilite nedeninin araştırılması	42	2.7	
Genital kanalda puerparal dönemde involusyon gecikmesi ve uterus enfeksiyonları	38	2.5	
Septik metritis	6	0.3	
İnvolusyon kontrolü	35	2.4	
Retentio secundinarum	41	2.7	
Vulva dudaklarında düzensiz yırtıklar	3	0.1	
Pneumovagina	3	0.1	
Foliküler kist	3	0.1	
Luteal kist	5	0.3	
Fötal anfizem	2	0.1	
Güç doğum	32	2.0	
Operasyon sezaryen komplikasyonu	2	0.1	
Vaginitis-Vulvitis	14	0.9	
Vulva-Vaginada tümör	5	0.3	
Cervitis	3	0.1	
Prolapsus vagina	27	1.7	
Prolapsus uteri	3	0.1	
Doğumdan sonra kanamanın devam etmesi	3	0.1	
Anöstrus sorunu	5	0.3	
KOYUN	Abortus	47	3.0
	Güç doğum	14	0.9
	Doğum-Abortus yapıp yapmadığının belirlenmesi	2	0.1
	Prolapsus uteri	1	0.05
	Retentio secundinarum	1	0.05
	Mastitis	5	0.3
	Gebelik tanısı	10	0.6
KEÇİ	Meme ödemi	1	0.05
	Retentio secundinarum	1	0.05
	Mastitis	8	0.5
KOPEK	Güç doğum	2	0.1
	Pyometra	4	0.2
	Gebelik tanısı	16	1.0
	İmplantasyonun engellenmesi isteği	2	0.1
	Östrüsün engellenmesi isteği	3	0.1
	Ovariolysectomi	5	0.3
	Uterus subinvolusyonu	3	0.1
Yalancı gebelik	3	0.1	
KEDI	Septik metritis	1	0.05
	Güç doğum	2	0.1
	Ovariolysectomi	5	0.3
	Gebelik tanısı	9	0.6
KANATLI	Ovum retensiyonu	8	0.5
TOPLAM		1524*	100

* Bazı hayvanlar birden fazla sebeple geldiğinden bu rakam hayvan sayısından fazla görülmektedir

Şekil 1: Hayvanların yıllara göre dağılımı.

Şekil 2: Hayvanların aylara göre dağılımı.

Tartışma ve Sonuç

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Klinikleri yaygın olarak koyun yetiştiriciliği yapılan bir bölgede hizmet vermesine karşılık kliniğe gelen kayıtlı olguların çoğunu sığırların oluşturduğu, koyunların ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri; kliniğe gelen sığırların Van'ın mahallelerinden veya yakın köylerinden olması, gebelik muayenelerinin veya diğer jinekolojik sorunların sığırlarda daha önemli bir yer tutması, meme sorunlarının sığırlarda daha çok ortaya

çıkması, koyun yetiştiriciliğinin daha uzak köy ve mezralarda yapılması nedeniyle bireysel olgulardan çoğunun kliniğe intikal ettirilememesi şeklinde sıralanabilir. Klinik kayıtlara yeterince geçilmemiş olmasına karşın bölgenin koyunlarında yoğun bir abortus sorunu yaşanmaktadır. Bununla ilgili olarak her yıl bahar aylarına girişte birçok sürüde abortus olduğu şikayeti ile yetiştiriciler kliniğe gelmekte ve çoğu zaman atılan yavrulardan örnekler getirilmektedir. Bu tür olgular mikrobiyolojiye sevk edilmekte ve konvülsiyon aşlamalarına önem verilerek ağızdan tedavi edilmektedir. Gürtürk ve ark. (7), bölge koyunları

rinde yaptıkları araştırmada bir zoonoz olan ve abortus oluşturan brucellozis'in yaygın olduğunu belirlemişlerdir. Bölgede koyun, keçi ve ineklerde abortusa neden olan diğer etkenlerin detaylı olarak araştırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Süt genellikle pastörize edilmeden işlendiğinden halk sağlığı zoonozlar yönünden önemli bir tehdit altında bulunmakta ve bu tür enfeksiyonlara yakalanan insanlarla sıkça karşılaşmaktadır.

Güç doğum olgularının kliniğe fazla intikal etmediği (% 3.1) görülmektedir. Bunun izlenen başlıca nedenleri doğum sürecinde olan ineklerin kliniğe getirilmesindeki zorluklar nedeniyle, sayıları gittikçe artan serbest pratisyen hekimlere, hayvanlara yerinde müdahale ettirilmesi ve ampirik girişimlerin yaygın olmasıdır.

Sığırlarda meme sorunlarının önemli bir yer tuttuğu saptanmaktadır. Bunun azaltılması için yetiştiricilerin sağım tekniği, sağım öncesi ve sonrası dezenfeksiyon ile yetiştiricilik konularında eğitilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Doğum ve Jinekoloji kliniğine getirilen hayvanların büyük bir bölümünü (% 89.15) sığırlar oluşturmuştur. Kırsal kesimde yetiştirilen koyun ve keçi gibi hayvanların kliniğe gelişi az olmaktadır. Evde kedi ve köpek besleme batı bölgelerimize ve diğer büyük kentlere göre daha az olması nedeniyle kliniğe gelen olgular diğer hayvanlar içinde ancak % 3.69 orana sahip olmuştur.

Getirilen sığır ırklarının sırasıyla en fazla Holstein (% 24.5), Melez (% 24.1), Eşmer (% 22.4), Yerli (% 19.5) ve Simmental (% 7.5) olması halkın elindeki kültür ırkı hayvan sayısının yetersiz olduğunu göstermektedir. Halkın en önemli geçim kaynağının hayvancılık olduğu bölgede sun'i tohumlamalar ve embrio transferi gibi çalışmalarla verim düzeyi yüksek hayvanların yaygınlaştırılması gerektiği görülmektedir.

Kliniğe gelen hayvanların ilkbahar ve sonbahar aylarında artması, Kalkan ve ark. (8) 'nın belirttiği gibi doğumların bu zamanlarda yoğunlaşması ve dolayısıyla postpartum sorunlar ve memeyle ilgili şikayetlerin sıkça bu dönemlerde ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Gelen hayvanların yıllara dağılımı incelendiğinde (tablo 1, şekil 1) dalgalı bir gidiş izlenmektedir. Bunda yetiştiricinin düştüğü ekonomik zorluklar, şehre dağlık kesimden veya komşu bazı illerden hayvancılıkla uğraşan nüfus akımı ya da şehirden hayvanını satarak büyük batı illerine göç hareketlerinin etkili olduğu sanılmaktadır. Ancak, son aylardaki önemli zalmada klinikler, şehir merkezinden 15 km uzaktaki kampüs içine taşınmasının ve yeni serbest

liniklerin devreye girmesinin rolü bulunduğu açıkça görülmüştür.

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine getirilen hayvanların % 89.15' ini sığırların oluşturduğu ve bu oranın Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji kliniği için bildirilen (11) % 89 ve Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji kliniği için bildirilen (8) % 97 oranlarıyla benzerlik arzettiği izlenmektedir.

Sonuç olarak, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine öncelikle sığırlar ve sonra da koyunlarla ilgili sorunlar gelmekte, diğer hayvanlarla daha seyrek karşılaşmaktadır. Bu durum diğer bazı fakültelerimize (8.11) benzerlik göstermektedir. Gelen toplam hayvan veya olgu sayısının özellikle öğrenci eğitimi açısından daha iyi bir duruma getirilmesi gerektiği ve bölgedeki yetiştiricilere daha verimli ve eğitici hizmetler götürülmesinin yararlı olacağı kamsına varılmıştır.

Kaynaklar

1. Alaçam, E. (1974) : 1963-1973 yılları arasında kliniğimize getirilen güç doğumların sebepleri, uygulanan kurtarma yöntemleri ve alınan sonuçlar. A. Ü. Vet. Fak. Derg., 21, 3-4, 243-248.
2. Alaçam, E. (1992) : Biyoteknolojinin hayvan üretimi ve reproduksiyon sahasında kullanım alanları. Türk Vet. Hek. Derg., 4, 3, 12-13.
3. Alaçam, E. (1994) : (1) Hayvanlarda Reprodüksiyon Sun'i Tohumlama Doğum ve Infertilite. Dizgevi, Konya.
4. Allenstein, L.C. (1981) : Reproductive problems in the management of dairy cattle. Can. Vet. J., 22, 184-188.
5. Borsberry, S. and Martin, S.W. (1980): Interrelationships Between Production and Reproductive Diseases in Holstein Cows: Age and Seasonal Patterns. J. Dairy Sci., 63, 11, 1918-1924.
6. Dinç, D.A. (1994) : Kedi ve köpek nüfusunda görülen kontrolsüz artış, oluşturduğu tehlikeler ve bazı öneriler. Türk Vet. Hek. Derg., 6, 3, 44-48.
7. Gürtürk, K., Alan, M., Boynukara, B. ve Solmaz, H. (1994): Van ve yöresinde koyun ve sığır brucellozis'in insidansı üzerinde seroepidemiolojik çalışmalar. Y. Y. Ü. Vet. Fak. Derg., 5, 1-2, 121-125.
8. Kalkan, C., Öcal, H., Deveci, H., Apaydın, A.M., Çetin, H. ve Kaygusuzoğlu, E. (1995): Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine Getirilen Hayvanların Analizi. Üzerine Bir Çalışma. Türk Vet. Hek. Derg. 7,1,61-65.
9. Olds, D. (1990): Wiewpoints on Dairy Herd Fertility. JAVMA, 196,5, 726-727.

10. Stevenson, J. S. and Call, E. P. (1988): Reproductive diseases in the periparturient dairy cow. *J. Dairy Sci.*, 71, 9, 2572-2583

11. Taşal, I, Uçar, M. ve Erdem, H. (1998): 1990-1995 Yılları Arasında Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Doğum ve Jinekoloji Kliniğine Getirilen Hayvanların Analizi Üzerine Bir Çalışma. *Vet. Bil. Derg.* 13, 1.

12. Youngquist, R. S. and Bierschwal, C. J. (1985): Clinical management of reproductive problems in dairy cows. *J. Dairy Sci.*, 68, 10, 2817-2826.

13. Youngquist, R. S. and Brown, W. F. (1986) :Management of infertility in the cow. *JAVMA*, 189, 4,411-414